PROTESTANS PAP.

GYAKORLATI SZAKKÖZLÖNY.

Megjelenik havonként 2—3 iven.

Előfizetési ára:
egész évre 4 forint, fél évre 2 forint, negyed évre 1 forint. Egyes számok ára 40 kr.

Kiadók és felelős szerkesztők:
Lágler Sándor ev. pap, Kálmán Dezső ev. ref. pap,
Kölesden, Tolna vm.

Hetedik évfolyam. 11. szám. Kölesd, november, 1886.

A 121-edik zsoltár.

Fölemelem szemem
Föl a hegyek felé:
Honnan jöhet segélyem?
Segélyem Istenem,
Menny-földnek alkotója.
Inogni lábadat
Az Úr nem engedi:
Nem alszik őriződ.
Imé! Nem szunnyadoz
Nem aluszik
Izráel őrizője:
Őrződ az Ur,
Árnyékod Ő
Jobbod felől.
Nappal nem bánt a nap
S a hold nem éjjel.
Megőriz Ő
Minden gonosztól,
Megőrzi lelkedet.
Megőrzi Isten mented-jöttöd
Mostantul és örökre!

Lőw Immánuel.

Ismét a magyar keresztyén népi irodalom érdekében.

E lapok szerkesztője a keresztyén népi irodalom érdekében irt czikkemnek készséggel helyet adván, sőt a további tárgyilagos eszmecserére is lapját felajánlván, én még a következendőket óhajtom lehető tárgyilagossággal és őszintén elmondani.

Kovács Albert tanárom egykor azt mondá, hogy a magyar kálvinista pap mindig a szélsőségek között jár. Bölcső és koporsó, élet és halál, koldús és király, kunyhó és palota stb. Igy az igen tisztelt nt. szerkesztő úr is bizonyos tekintetben a szélsőségek között jár, mikor csak e végleteit ösmeri a dolgoknak, hogy: „dicsőités vagy gyalázás, pöffeszkedés vagy meghunyászkodás, mind kitűnő vagy mind rosz stb.; pedig ezen végletek között van még valami, s ép ez az igazság – s ezt a nt. szerkesztő úr is elösmeri, mikor már nem kárhoztatja mind 2-ik czikkében az angol társulat kiadványait, miket meg én sem dicsértem mind, csak azt mondtam, a mit a nt. szerkesztő úr is mond most, hogy van biz azok között némely — pl. hogy áldott s gazdagitott meg Isten egy bádogost a vasárnap megszentelése által, s a nt. szerkesztő úr által is felhozottak -- a melyek nem laposak, siralmasak s mert nekem előbb is már ez a meggyőződésem volt, azért kértem csak azt, hogy ne kezdjük a dolgot azzal, hogy egyet ütünk azon — az angol trakt társulaton — a mi nem ütlegelésre méltó és pedig ép tőlünk.

A mi nt. König úrra s következőleg az angolokra tett megjegyzését illeti, bár én nem akarok König úr prókátora lenni, de azt mégis nem tartom helyes logikai következtetésnek, hogy megfogunk egy német Königet s azt kidugjuk s azt mondjuk: „nézzétek, mert az a német már ennyi meg ennyi ideig itt él, s a magyar nyelvet meg nem tanulta, hát világos, hogy az ángol nem becsül bennünket. Szerintem sokkal helyesebb az, ha megfogjuk Moody Endre valóságos ángol lelkész urat s a vezetése alatt álló 7—8 idegen ajkú tanitókat s akkor azt mondjuk: „nézzétek, mert ez az ángol s a vezetése alatt lévő 7—8 tanitó megtanulta igen jól a magyar nyelvet, tehát ez az ángol mégis csak becsül valamire bennünket“.

A mi a rajongásra, következőleg személyemre tett megjegyzéseit illeti, hát én őszintén kimondom, hogy a rajongást nem

tartom nyavalyának. Mert mi az a rajongás? Ballagi Mór szerint: izgés-mozgás, lelkesülés, valaki vagy valamely tárgy iránt egész lelkéből jövő szeretettel hódolás; rajong pl. valaki hazájáért, a a szép nőkért", s én még hozzátehetem: szüleiért, gyermekeiért, egyházáért, Krisztus Urunkért s Isten országának e földön való terjesztéséért, az emberek boldogságáért stb. Hát hogy van olyan ember, a ki a lélek ezen tulajdonságát nyavalyának, betegségnek tartsa, azt értem; de hogy ép pap legyen az... azt már nem értem. Nekem azonban nagy örömömre szolgál, ha valaki ezen nyavalyában szenvedőnek talál s hozzá még óhajtom is, bár a Fáy András meséjében levő állat mindnyájunkon konstatálhatná e nyavalyát, mert hidje meg a nt. szerkesztő úr, hogy sok egyéb okok mellett e nyavalyának — a rajongásnak — is volt némi része abban, hogy a csaknem legutolsó n.-becskereki egyház 5—6 év alatt az elsőrendű egyházak közé emelkedjék.

S ha már ép e konstatálásnál vagyunk, engedje meg a nt. szerkesztő úr, hogy én is konstatálhassak egyet, és pedig azt, hogy a mi papjaink — vagy ha tetszik, azok hivei — kik a n.-becskereki egyház épitkezésére adakoztak, nem oly nyavalyások, hogy igy szóljanak: „Becskereki pap, mi neked adtunk, azért ne láss és ne szólj nekünk igazságot!"

Ezek után áttérek tenni szándékolt megjegyzéseim megtételére.

Nagyon jó, hogy tisztázzuk a ker. népi irodalom érdekében az eszméket, mert seholsem annyira eltérők azok, mint ép itt. Mutatja ezt ép Tolnai tiszttársunk czikke, ki ép Arany, Petőfi költeményeiben találja fel a követendő példányokat.

Itt ugyan szabályt felállitani nagyon bajos, miután rendesen a meglevő iratokból lehet azokat elvonni. Néhány úttörő munka azonban jelent meg e téren már. Vonjuk el azért azokból a szabályokat.

A népi iratoknak egy közös sajátságuk van, s ez az, hogy lehető világosan, s érthető népi nyelven, egyszerű szerkezetben tárják a nép elé a nép elé vinni szándékolt igazságokat.

Fajaikra nézve azonban úgy oszolnak meg, hogy micsoda igazságot czéloznak azok a nép elé vinni. Van, ki népi iratával a keresztyén vagy más tudományos igazságokat akar terjeszteni, van, ki a vallásosságot, erkölcsiséget, hazafiságot, egyháziasságot, felekezetiességet czélozza fejleszteni, van végre, a ki csak szórakoztatni akar.

E szerint lesznek aztán keresztyén, tudományos, vallásos, erkölcsi, hazafias, egyházi, felekezeti, vita- és szépirodalmi népi iratok.

Hát most az a kérdés, melyik fajtáját óhajtjuk e népi iratoknak mi ev. ref. keresztyének terjeszteni?! A katholikus felekezeti iratokat nem, mert azokat terjesztik a Szent-István és Szent-László társulatok; a tudományos, erkölcsi, hazafias és szépirodalmi népi iratokat megint nem, mert azokat terjesztik a Révay-testvérek az eddig általok kiadott 51 dr. „Jó könyvekben“ és Mehner Vilmos a „Magyar mesemondókban“. Hát maradna részünkre a keresztyén, vallásos, egyházi és vita népi irat.

Én őszintén megvallom, hogy ezek közül is, én mint ref. keresztyén egyház — miután egyházunknak a czélja ép az, hogy a keresztyéni igazságokat terjesztve, az emberiséget a keresztyén igazságokra és életre vezérelje — s miután ezt sem a felszinen úszó vallásos, sem a szűk felekezetiességet ápoló, egyházi és vita népi iratokkal nem érhetnénk el, — egyedül a keresztyén népi iratokat tartanám terjesztésünkre méltóknak; és pedig annyival inkább, mivel minden általam ösmert népi iratokat terjesztő keresztyén egyesület — a londoni, edinburgi, new-yorki, brüsszeli, párizsi és bázeli trakt társulatai mind keresztyén népi iratokat terjeszt, azaz oly iratokat, mit mindenki a kezébe vehet és megtanulhatja belőle azt, a mit kátéink szerint, ha tud az ember, boldog lehet, 1-ör hogy mily nagy legyen az én nyavalyásságom vagy bűnöm? 2-or, hogyan szabadulhatok én meg nyavalyásságomból vagy bűneimből? 3-or, mily hálaadással tartozom én Istennek a megszabaditásáért, s hogyan kell azt lefizetnem? És pedig annyival inkább szükség volna ily iratokat terjeszteni, ha feleslegessé óhajtjuk tenni az angol tract társulatnak nálunk való működését.

Nálunk eddigelé tudtommal csak az angol trakt társulat és a békés-bánáti ref. egyházmegye némely kiadványaival terjeszt ilyen keresztyén népi iratokat. Némely kiadványait mondottam, mert a békés-bánáti ref. egyházmegye kiadványai szertelen sokfélék. Van közöttök keresztyén népi irat, mint pl. „Ó emberből új ember“ (Csécsi), „Hát aztán?“ (Szalay), „A sorshúzás“, „Egy példázat“ (Csécsi), „Lehet-e ellenségünket szeretni“ (Csécsi), „Szivmüvelő“ (Szalay) s a „Téli Ujság“ egyes czikkei, különösen pedig a legutóbbi évfolyam csaknem egészen. Van egyházi

népi irat: pl. „A nádasi kurátor“ (Csécsi). Van vallásos népi irat: „Egy forint“ (Csécsi), „Meg vagyon irva“ (Szalay), „János bácsi beszélgetései I. rész“ (Csécsi), „Előbb a hit“ (Szalay). Van erkölcsi népi irat: „Szántó János megtérése“ (Csécsi), „Tündérmese“ (Csécsi), „Csalfa Náni“ (Molnár), „Hogy terem a betyár“ (Szalay), „Rövid történet“ (Csécsi). Van tudományos népi irat: „Mi az oka annak, hogy oly sok kis gyermek meghal (Kúthy). „Tekintsetek az égi madarakra“ (Csécsi). Van vitairat: „János bácsi beszélgetése III. rész“ (Csécsi). Sőt a „Nefelejts“-ben szépirodalmi népi iratok is jönnek elő.

Az ügybuzgó szerkesztő, azt hiszem, azért vett fel ily sokféleséget kiadványai közé, mert gondolta — a nézetek e tárgyban még nem levén kiforrva — válassza azért ki mindenki azt, a mi neki tetszik. Azonban úgy látszik, hogy csalódott, mert mig a „Jó könyvekből — a kiadó kimutatása szerint — több mint 100,000 drbot vesz meg évente a református tanitóság, addig ezek ott nyugosznak szép csendesen a makói új templom tornáczában, várva ama boldog jövőt, mikor lelkészeink, tanitóink és egyházaink a saját egyházi férfiak által kiadott könyveknek nem lesznek ellenségei azért, mert azokat a saját lelkeikből való lelkek irták, s mikor majd erre példát legelőkelőbb egyházaink egy Pest és Debreczen fognák adni, s e téreni törekvéseinket egyházkerületeink s a konvent is figyelmökbe fogják méltatni.

Addig pedig mig ez a boldog idő elérkezik, én kettőre kérem a keresztyén népi irodalom érdekében hatni igyekvőket.

Először arra, hogy igyekezzünk a már meglevő népi iratokat terjeszteni.

Igen, de azt mondják, hogy nem olvassa azt a mi népünk egyrésze — azt mondja, nem neki való.

Tagadhatatlan, hogy nem olvassa, és pedig miért? Nem azért, mert a lelkészek nem igyekeznek azon, hogy ezeket olvassák, sem nem azért, mert azt mondják, hogy ha prédikáczió kell, elmegyek a templomba . . . hanem azért, mert a mi hiveink egy nagy része holt; a holtnak pedig hasztalan adjuk elé a legjobb pástétomot is, azt mondja, hogy nem kell neki, mert nincs annak semmi ize.

Nem is azért adjuk mi a holtnak az eledelt, vagy a betegnek az orvosságot, hogy azt jónak találja, hanem azért, hogy feléledjen s erejétvi sszanyerje. Igy mi is -- mint minden keresztyé-

nek — azért terjesztjük ezen keresztyén iratokat, hogy általa feltámadjanak az emberek a bűnnek álmából, s az Úr Jézusban hidjenek, s az által örök életet vegyenek.

S tapasztalásból mondhatom, hogy a keresztyén népi iratoknak megvan ez az ébresztő hatása. Nekem már két ember irt s köszönte meg a „Szivművelő“ cz. művem megirását, mint a mely eszközül szolgált arra nézve, hogy őket Krisztushoz s az üdvösségre vezérelje.

A másik, a mire kérni bátorkodom, hogy ne ócsároljuk mi a tenni törekvőt s a valósággal tevőt. Nem könnyű munka az irni s kiadni. Ez bizonyos áldozatot s munkát igényel. Hát igy valóban megfoghatatlan, hogy mégis vannak közöttünk sokan, a kik e jó igyekezetet gáncsolni igyekeznek. Ime ott az ugrai pap Nagy Imre, ki a „Téli Ujság“ legközelebbi évfolyamait nem is olvasta, s mégis kimondja reá, hogy az nem jó, mert — egyebet nem tud mondani — az provinciális. Vagy amott F. Vargha Lajos, ki az én „Szivművelő“ cz. munkámat azért találja rosznak, mert előjő benne többször az ördög neve.

S ez az eljárás általános nálunk, itt senki nem tud semmi jót sem tenni, hogy mindjárt ne legyen egy csomó gáncsolója.

„Miért van ez igy?“ — kérdezte egykor tőlem Mrs. König. — s én nem tudtam megmondani, hogy miért? Hanem azt tudom, hogy az angol irodalomban naponként jelennek meg keresztyén iratok, s ösmertetik is őket, de én még nem olvastam egy munkát sem, melyről kedvezőtlen nyilatkoztak volna. Sőt mindenütt megdicsérik a szerzőt.

Sajátitsuk el már mi is egykor e művelt keresztyénekhez illő s azoknál szokásos eljárást, nem fogja megbánni egyházi irodalmunk.

Szalay József.

Adventi Tanitás.

Alapige: Lukács 1: 38. „*Istennél nincs semmi lehetetlen dolog*“.

Ha figyelemmel olvassuk a szentirást, az igazgató isteni bölcseség számtalan oly munkáira akadunk, melyek minden emberi fogalommal ellenkeznek, — melyeket illetőleg egész a teljesülés pillanatáig a legerősebb és megczáfolhatatlanabbnak látszó ellenvetéseket tehetni, — s

a melyeket, mig végrehajtva nincsenek, mindenki lehetetlennek tart. Nemcsak, hanem látjuk, hogy midőn Isten valamit igért, ennek betöltésével többnyire oly hosszas ideig késett, a mikor már annak teljesülése emberi valószinűség szerint nem is volt várható. De épen ezért eleitől fogva vallási erényül tekintetett, ha valaki minden ellenkező látszat, az isteni igéret teljesitésének hosszas halogatása daczára, a legkedvezőtlenebb körülmények közt is erős hittel és reménynyel várta az Ur igéretének beteljesedését.

Emlékezzünk csak Ábrahám történetére: ki hitte volna lehetségesnek, hogy a száz éves Ábrahám és kilenczven éves Sárától egy fiú, és e fiútól annyi nép származzék, mint az ég csillagai és mint a tenger fövenye.

Emlékezzünk csak József történetére: ki merte volna még csak képzelni is egész a teljesülés pillanatáig, hogy egy ismeretlen, egy zsidó rabszolga, ki a legsúlyosabb rabságban sóhajtozott, egykoron egész Egyptom kormányzójává fog lenni.

Gondoljunk csak az Izrael népének történetére: nem a lehetetlenségek közé tartozónak látszott-e, hogy amaz igéret, melyet Isten Ábrahámnak tett, valaha beteljesedhessék ezen leigázott népen, — hogy az egyptomi király akaratja és előnye ellenére kieressze ezt országából, hogy e királytól a veres-tengeren megszabaduljon, hogy a sivatag és viztelen homokpusztán 40 évig megéljen, s a népes és termékeny Kánaánt elfoglalja?

És ime mindez megtörtént. Istennek minden, még legnagyobb igéretei is pontosan teljesültek mindenkor.

Istennél nincs semmi lehetetlen, és én — a többek közt — mindég bizonyos édes örömmel emlékezem egy fölötte figyelemreméltó és egészen idevágó történetre, mely IV. Mózes XI. részében elbeszéltetik. Midőn ugyanis az Izrael népének nem izlett már a pusztában a mindennapi manna, és oly nagy türelmetlenséggel epedett a hús-ételért, hogy maga Mózes is sürgetve kérte az Urat e nyomasztó helyzetből való kiszabaditás végett: megigéré az Ur Mózesnek, hogy nem egy, sem két, öt, tiz, húsz napra, hanem egész hónapra annyi hust fog adni, hogy az utó-

végre még a megunt mannánál is kevésbé fog izleni. Ez igéret még Mózes előtt is oly túlzottnak s teljesülésében annyira hihetlennek tűnt föl, hogy ekként szól az Urnak: „hatszázezer gyalog e nép, a mely között vagyok és te azt mondod: húst adok nekik és esznek egész hónapig. Nemde ökrök és juhok vágattatnak-e nekik, hogy elég legyen? vagy a tengernek minden halai összegyüjtetnek-e nekik, hogy elég legyen? És mit felelt az Ur? avagy megrövidült-e az Urnak keze: majd meglátod, hogyha beteljesedik-e neked az én beszédem vagy nem".

Ezen szellem húzódik át az egész Ó-testamentomon. Mindig várakozásunk fölött, és azon világos czélzattal cselekszik az Ur, hogy figyelmessé tegyen bennünket arra, miszerint ő előtte nincs semmi lehetetlen.

Még erősebben és föltűnőbben mutatkozik ez az újtestamentomban; az egész evangyéliomon keresztül vonul e nagy gondolat, s Jézus egész tudománya e nehány szóban foglalható össze: „Istennél nincs lehetetlen dolog".

Jertek, fejtsük ki bővebben ez eszmét. Nagy tudománynak jutottunk birtokába, ha értjük e mondást, mely úgyszólván az evangyéliom magvát képezi; a gondolkozásnak gazdag anyagját fogja számunkra szolgáltatni, ha e mondásnak mély értelmét nyomozzuk; s a mi legfőbb, éltünk minden körülményeire nézve gazdag vigasztalást és megnyugtatást fogunk abban találni, ha mindinkább gyakoroljuk magunkat haszonra fordításában.

A sz. irás e mondása lesz tehát ez órai elmélkedésem és figyelmetek tárgya.

I.

Min kezdődik az evangyéliom története?

Egy öreg s jámbor pap, ki ifjabb éveiben gyermeket kérve Istentől, sokáig hiába remélt, s utoljára lemondott ebbeli reményéről: midőn jó illatgerjesztéssel foglalkozott az oltár körül, ennek jobbja felől az Ur angyalát látja megjelenni, ki kérésének meghallgattatását, s vén korában gyermeket, fiút, prófétát, a Messiás előhirnökét igéri neki. Zakariás lehetetlennek tartja ezt. De az igéret

megújittatik, és ő hitetlen kételkedéseért, az igéretnek előtte lehetetlennek látszó teljesülése napjáig némasággal büntettetik. A lehetetlen megtörtént, mert Istennélnincs semmi lehetetlen; a koros és meddő Erzsébet fiat szült, és a pap néma maradt — mint az angyal megmondá — a fiú körülmetéltetése napjáig.

Hat hónappal azután, hogy Zakariásnak a templomban ama hihetetlennek látszó igéret tétetett, ugyanazon mennyei követ jelenik meg Galilea Nazaret nevű városában, egy szegény sorsú szűznél, hogy vele egy még hihetetlenebb hirt közöljön. „Méhedben fogadsz — mondja neki az angyal — és szülsz fiat. Ez nagy lészen, és a magasságban lakozó fiának hivattatik, és az Ur Isten neki adja Dávidnak székit, és uralkodik Jákob házán mindörökké, mert az ő országának vége nem lészen". Mária, első meglepetésében szinte lehetetlennek tartja ezt, de ez igéret megerősittetik, mert Istennél nincs lehetetlen. A lehetetlen megtörténik: a szűz szül, szül fiat, szüli az örökkévalónak fiát szüli, Izrael királyát.

Harmincz év mulva megkereszteli János Máriának fiát a Jordán vizében, az ég megnyilatkozik, a szentlélek leszáll rá, mennyei hang az atya szerelmes fiának nyilatkoztatja őt, föllép a nép között és mit tesz? Szóval és tettel mutatja meg, hogy Istennél nincs lehetetlen. Egyetlen szavával gyógyit betegségeket, oly betegségeket, melyeket mindenek gyógyithatatlanoknak tartottak. A vakon született lát, a születésétől sánta vigan jár, a harmincznyolcz éven át nyomorék fölveszi nyoszolyáját, az ördöngős, ki süket, néma és esztelen vala, egyszerre visszanyeri hallását, hangját és eszét, a bélpoklos megtisztul, a háborgó tenger, mely a megrémült tanitványokat elnyeléssel fenyegette, egyetlen szavára lecsendesül; öt kenyér ezreket megelégit. Egyszóval: Jézus minden tettei folytonos bizonyitékai annak, hogy Istennél nincs lehetetlen.

És még a halálról nem szóltam semmit, de ki is tudná, akarná és merné még csak remélni is, hogy a ki már meghalt, az ismét lábra álljon, a megfagyott tetemek

fölött ki gondolna másra, mint hogy nincs semmi teendő többé; hogy haszontalan tovább minden erőlködés s hogy nincs gyógyszer, mely a megholtat ismét élővé és egészségessé tehetné. Igenis, lehetetlennek tartjuk a halál ellen bármit megkisérteni, és Jézus mit tesz? „Nem halt meg a leányzó — mondja — hanem csak aluszik. Leány! én mondom neked, kelj föl, — és a meghalt leányt élve adta vissza anyjának. „Lázár jőjj ki! hiáltja, és a ki meghalt: feltámadott, mert Istennél nincs semmi lehetetlen.

És Jézus maga is meghalt, eltemettetett s mindenki lehetetlennek tartotta, hogy ismét megelevenüljön; mindenki lemondott a reményről, a hitről, hogy ő Izrael üdve legyen valaha, s mi történt? A lehetetlen valósult meg. Ő föltámadott a halálból, megjelent övéinek, megjelent a 12 tanitványnak, megjelent 500 atyafiaknak, megjelent Pálnak, mert Istennél nincs semmi lehetetlen.

És mondjátok meg, mi látszik lehetetlenebbnek, mint az emberi sziv kormányzása. Az ember igájába hajtotta az egész állatvilágot, de az emberi szivet nem zabolázhatja meg senki. Ha valaminek ellenszegül s minden idegen benyomás elől elzárkózik; midőn eltökéli magát nem hallgatni senkire, vagy megkeményiteni magát a szeretet könyei és a harag fenyegetéseivel szemben, vagy kérlelhetlenül tovább folytatni elkezdett útját és magát semmi által zavarba nem hozatni: ki akar ily emberszivet igazgatni, meginditni, ki akar erre hatni? De ime Istennél nincs semmi lehetetlen. Egy Saulus fenyegetések és öldökléssel dühöng a tanitványok ellen, fáradhatlan a keresztyének üldözésében, házról-házra siet, hogy felkutassa és fogságra hurczolja őket; örömét s gyönyörét találja egy apostoli férfiú agyonkövetztetésében, káromolja az Urat s el van tökélve mindvégig káromolni. Mondjátok meg, ki fog még valami jót hinni a Krisztns és keresztyének ily megesküdt ellensége felől? ki fog még valami jót remélni tőle? s ki vállalkozik arra, hogy őt megtéritse? Isten megkisérté a lehetetlent. „Saul, Saul, mit kergetsz engemet. Nehéz neked az ösztön ellen rúgodozni“, s ime e féktelen emberszív megszelidül, tervének szálai

szétszakadoznak és reszketve szól: „Uram! mit cselekedjem?“ És e pillanattól fogva ezen ember a legőszintébb tisztelője Jézus személyének, legbuzgóbb cselekvője parancsolatinak, leghivebb, fáradhatatlanabb és leglelkiismeretesebb végrehajtója ama Jézus parancsainak, kit káromolt és üldözött. Istennél nincs semmi lehetetlen.

Továbbá mi látszik nagyobb lehetetlenségnek, mint egy alapjában megromlott ember tökéletes megjavitása, mint a bűnös szivből minden gonosz s vészes szenvedélyek kipusztitása, mint a szeretetnek a teljesen szeretetnélküli és gonosz lélekbe oltása? Valóban egy halottnak fölelevenitése nem megfoghatatlanabb és hihetetlenebb, mint egy megromlott és bűnös embernek a Krisztus képére való újjászülése, s ki nem érzi magát tehetetlennek ennek eszközlésére? ki képes okosan reményleni, hogy magán és máson ily csodát hajthat végre? S ime, ki tagadná, hogy e tekintetben is Istennél nincs semmi lehetlen. Olvassuk csak Pál leveleit, minő volt az első keresztyének legtöbbje: sem a paráznák, sem a bálványimádók, sem a házasságrontók, sem az éktelen puhák, sem a lopók, fösvények, részegesek, szidalmazók az Isten országának örökségét nem birják. Ilyenek voltatok pedig némelyek, de megmosattatok, megszenteltettetek és megigazittattatok az Ur Jézus nevében és a mi Istenünk lelke által. (I. Kor. 6: 9—11.) Ti meghalva voltatok e bűnökben és vétkekben, melyekben régen jártatok e világ élete szerint, s a melyekben mi is forgolódtunk régenten, a mi testünk kivánságiban, azokat cselekedvén, melyek a testnek és a mi gondolatinknak tetszenek vala, és valánk természet szerint a haragnak fiai, miként egyebek. De az Isten gazdag levén irgalomban, midőn a vétkekben meghaltunk volna, minket is megelevenitett a Krisztussal. (Efes. 2: 4.) És mik voltak maguk az Ur apostolai és tanitványai? Emberek, mint mi, fogyatkozások, gyengeségek és szenvedélyek alá vettettek, mint mi, és ime, mennyire megtisztultak minden szenvedélytől, s miként változott szűkkeblűségük sze-

retetté, félénkségük szabadon szárnyaló és erős kitartó lélekké, úgy hogy joggal mondhaták: élünk többé nem mi, hanem a Krisztus él mi bennünk. Igen! ő rajtuk is megbizonyitá Isten, hogy előtte nincs lehetetlen.

Végezetre mi az, mit mi keresztyének hiszünk és reménylünk? Mi hisszük és reméljük, a mit minden nem keresztyének lehetetlennek tartanak, hogy az a Jézus, ki egykoron istállóban született és kereszten vérzett el, „ismét eljő az ég felhőiben hatalommal és dicsőséggel, és meg fogjuk őt látni úgy a mint van". Hiszünk az ő igérete után új eget és új földet, melyen igazság lakozik, hisszük, hogy egykor az Urral fogunk élni örökké, s ez igéret szavaival vigasztaljuk magunkat. És addig is, mig e testben élünk, hisszük és reméljük, hogy ő velünk marad mind a világ végezetéig, hogy ő nem hágy, nem felejt el bennünket, hogy minden gondunkat ő rá vethetjük, mert ő gondoskodik rólunk, s ha ő velünk van, mi sem árthat nekünk. Egyszóval: a keresztyének hite sz.-leczkénk eme szavaiban foglalható össze: „Istennél nincs semmi lehetetlen dolog".

II.

Istennél nincs lehetetlen! e szózat legyen jelszavunk az élet minden szenvedéseiben, minden ellenséges körülmények között, a test nélkülözéseiben s a lélek fogyatkozásaiban. Ha igaz átalában, hogy Istennél nincs semmi lehetetlen, igaz az ránk nézve is.

Oh ti mindnyájan, kik e sz. házban összegyültetek, én nem ismerem mindnyájotok körülményeit, minden titkos bajaitokat, rejtett könyeiteket, nyomasztó terheiteket; de bármint legyen dolgotok, hadd szóljam csüggedt, vigasztalan, borult lelketeknek a vigasztalás és öröm szavát: Istennél nincs lehetetlen.

Halljátok meg ezt ti, kik évek óta nyilvános vagy eltitkolt házi kereszt alatt nyögtök; ti, kiknek elfajult gyermekeitek keserves napokat és álmatlan éjszakákat szereznek; ti, kik gonddal eszitek kenyereteket és súlyos

házi terhek alatt görnyedeztek; és ti, kik a viszás házasság naponkinti kesergetéseit csendesen tűritek és megbocsátjátok: Istennél nincs lehetetlen dolog, ő segit a rendelt időben, útat mutat a szabadulásra ott, hol egy pillanattal előbb még semmi út nem mutatkozott arra; lehetetlenebb dolgokat is tett már ő lehetségessé, s tudja az Ur most is megszabaditani a kisértetből hiveit, kik éjjel-nappal kiáltanak hozzá.

Halljátok meg ti, kiknek legjobb, legbecsületesebb, legjobban tervezett vállalataitok nem sikerülnek; ti, kik sok jót tehetnétek, de nem vagytok képesek az ezernyi akadályok elháritására, kik hasztalan pazaroljátok erőtöket, és ti mindnyájan, kik fáradságtok és munkáitokért hálátlansággal jutalmaztattok és e miatt a jótételben elbágyadtok: Istennél nincs lehetetlen. Bizzátok ő rá gondotokat, majd ő leveendi azt rólatok, s nem remélt órában dicső véggel koronázza, hogy örömmel fogtok fölkiáltani: „nem nekünk Uram, hanem a te nevednek legyen dicsőség.

Halljátok meg ti, kik mint a szarvas a friss viz után, úgy óhajtoztok lelketeknek nyugalom, ifjúságtok bűneinek bocsánat, s a kivülről jövő naponkinti kisértések, belső ingerek ellenében erő után; ti, kik az emberek mély romlottsága fölött hullattok könyeket; ti, kik a bűn halálában, s minden jó tettekre alkalmatlanoknak érzitek magatokat: halljátok meg, mielőtt Istenben, erényben, s az emberiség rendeltetésében hiteteket elvesztettétek, az igazság szózatát: Istenél nincs lehetetlen. Ne essetek soha kétségbe szabaditása felől, épen mivel magatokban nem találtok erőt és vigaszt, kérjétek és várjátok Istentől, s higyjétek, hogy ő megdicsőiti bennetek kegyelmét és hatalmát.

Halljátok meg ti, kiknek kedves szülőitek, gyermekeitek, házastársaitok, testvéreitek vagy barátaitok haltak el oldalaitok mellől, ti, kiknek kedves betegeitek nyögnek hajlékaitokban, s napról-napra látjátok sirhoz közeledni őket, vagy ti, kik halálos betegség magvát érzitek magatokban, és időről-időre betegebbek, bádgyattabbak, nyugalom és pihenés után vágyódóbbak lesztek: óh ti

mindnyájan halljátok meg az igazság szavát: „Istennél nincs semmi lehetetlen“. Ő képes még megmenteni titeket és tieiteket, ő képes halottaitokat és haldoklóitokat életre költeni, ő a feltámadás és az élet.

És mindnyájan, kiknek baját nem érintém, nem érinthetém, halljátok meg az igazság szavát: „Istennél nincs lehetetlen“.

Bizzatok az isteni igéretben, még ha az igéret minden fogalmunkat fölülhaladja is, mert hisz maga az egész természet azt mutatja, hogy Istennél nincs semmi lehetetlen. Mi egyebek, mint megfoghatlan, hihetetlen dolgok azok, melyeket naponkint látunk szemeinkkel? Hogy emberek emberektől születnek, hogy az ősz hervasztó lehelletére lombkoszorújokat elhullatott s kihaltnak látszó élőfák tavaszszal újra lombkoronát nyernek és gyümölcsöt teremnek; hogy az elhintett mag nem vész el a barázdákban, hanem a tél napjai után kenyeret adó kalászokká nevekedik, s hogy a kenyér föntartja életünket, — fölfogható-e ez? Ha magad is nem tapasztaltad volna, nem vitatnád-e, hogy ilyesmi lehetetlen? várhatsz-e egyebet ily Istentől, mint a hatalom és jóság hihetetlen, hallatlan csodáit? Ne légy kicsinyhitű, hanem imádd Istent határtalan bizalommal. Istennél nincs semmi lehetetlen, ezt bizonyitja az evangyéliom egész tartalma; ezt hirdeti annak minden lapja, hogy midőn már nincs segedelem, nincs remény számunkra, midőn nem ismerünk többé szabaditót, Isten ott van mellettünk hogy megsegitsen. És mi mégis elcsüggedünk, aggódva nyugtalankodunk, ha valamely szép kilátásunk elhomályosodik, vagy ha csak ideiglenes szerencsénk egyetlen támasza ingadoz. Mi emberekben vetjük bizodalmunkat, és midőn ezek nem segithetnek többé, elvesztjük az élő Istenben való bizodalmunkat is. Mi csak addig hiszünk és bizunk, mig látunk és számithatunk, s ha ez többé nem történhetik, azt hisszük, hogy nincs kiben hinni és bizni, és kétségbeesünk. Épen mintha azt mondaná sz.-leczkénk: a mi lehetetlen az emberek előtt, Istennél is lehetetlen. Ennyire távol állunk amazist enfélő bizalomtól, melyet Isten az ősapákban és minden igaz tisztelőiben kedvelt.

Oh hagyjunk föl e bizalmatlansággal, melyre korunkban oly sok oldalról csábittatunk. Halljátok meg az örök igazság szavát: „Istennél nincs lehetetlen“. Minden megbánt, megsiratott bűn bocsánatot nyerhet, minden szenvedély legyőzethetik, az erény minden akadálya elhárítható, megromlott természetünk ismét megtisztulhat, s az eltévesztett élet ismét helyes irányt nyerhet. Istennél nincs semmi lehetetlen.

Oh ha fel tudnók fogni e mondás erejét és dicsőségét, mily boldogitó ismeret-kincscsel gazdagodnánk!

A szenvedés és aggodalom minden mélységében, a kételkedés minden éjjelében hangozzék a megnyugtatás és gyönyör szózata: Istennél nincs semmi lehetetlen! Ezen isteni igazságban való hit emeljen föl bennünket, valahányszor szükséges, ez legyen vigasztalónk és enyhitőnk az élet minden körülményei közt. Amen.

Stolz után **Földvári László**,
v.-hartyáni ref. lelkész.

Épitsétek szüntelen az Urnak templomát.

— Advent. —

Alapige: Jeremiás 7: 1—2., 4., 5., 6., 7. *„Ez a beszéd, melyet szóla Jeremiásnak az Ur, mondván: Állj az Ur házának ajtajába és kiáltsad ott e beszédet: Ne bizzatok hazugságba mondván az Urnak temploma ez, hanem inkább valósággal jobbitsátok meg a ti útaitokat és cselekedeteiteket és igaz itéletet tegyetek az ember között és az ő felebarátja között, a jövevényt, árvát és özvegyet meg ne nyomorgassátok és az ártatlan vért ki ne ontsátok e helyen és idegen istenek után ne járjatok a ti magatok veszedelmére és azt mivelem, hogy békességben laktok e földön“.*

A prófétával intelek, atyámfiai: ne bizzatok hazugságban mondván, az Urnak temploma, az Urnak temploma ez, hanem inkább valósággal jobbitsátok meg magatokat! Midőn igy intelek, mondjátok talán, hogy ez intés, melylyel a Próféta a zsidókhoz fordult, illett a zsidókra, mert jóllehet pompás templomuk vala, jóllehet ama fényes templomba a hatalmas Jhavét imádták, jóllehet fogalmuk

a fölényről tisztultabb vala minden más nép fogalmánál, mindazonáltal még mindig tapadt istentiszteletükhöz olyan, mely oda nem tartozott, mely Istennek lélekben és igazságban való imádásával ellenkezett, mely ellen hát méltán kelhetett ki az Isten lelkétől ihletett Próféta. De mi reánk nem alkalmazható Jeremiásnak ez intése, hiszen mi valóban az Urnak templomában vagyunk, mennyiben a ker. anyaszentegyháznak vagyunk tagjai, mely az „Urnak szent temploma“ (Efez. 2: 21.), a melyben Jézus Krisztus a „szegletnek köve“. (Efez. 2: 20.) Sőt mi magunk is az Urnak templomai vagyunk (I. Kor. 3: 16.).

Atyámfiai! hiában dicsekedik valaki azzal, hogy ő az anyaszentegyháznak tagja s igy az Urnak templomában van, ha ő maga nem egyszersmind temploma az Urnak. Ha a keresztyén minden erejével azon van, hogy a templomot meg ne szeplősitse (I. Kor. 3: 17.): gyűlöli az igazságtalanságot, képmutatást, tisztátalanságot, féli az Urat és teljesiti parancsolatait, csak akkor mondhatja el, hogy az Urnak templomában van, hogy az Urnak temploma ő.

Az Urnak templomában, az Urnak templomai kell, hogy legyünk mindnyájan, atyámfiai, ha illő helyen és illendőképen akarjuk várni templomunknak, anyaszentegyházunknak főpapját a Jézus Krisztust.

Nem tartom hát fölöslegesnek most, midőn a templomnak főpapját a Jézus Krisztust várjuk, az ő születésének emlékünnepéhez készülünk: Jeremiással az Ur templomának ajtajában állván kiáltani: „Ne bizzatok hazugságban, mondván az Urnak stb . . . azaz az Urnak templomát szüntelen épitsétek az által, hogy

1-ször naponta tisztább erkölcsiségre törekedjetek: megvalósitva

2-szor ez által az igaz keresztyénséget.

I.

Ugy épitjük tehát, atyámfiai, szakadatlanul az Urnak templomát, úgy készülünk méltóan Idvezitőnk születésének emlékinnepéhez, hogy ha naponként jobbak leszünk.

Egy nagy hatalmas épület vala az, atyámfiai, melynek épitésére buzditja a Próféta Izrael fiait. Már magában

bevégzettnek látszott, mert tökéletesebb vala minden ilynemű épületnél, hisz ezt a hatalmas, az ég és föld teremtőjébe vetett hit alkotta, nem méltán dicsekedhettek-e Izrael fiai: „az Urnak temploma, az Urnak temploma ez". S ha ők igy nyilatkozhattak, nem sokkal inkább tehetjük ezt mi Istennek választott népe, kik nemcsak a mindenható Istent, de egyszersmind a szerető irgalmas atyát is imádjuk!? Atyámfiai! ha imádnók őt valósággal nemcsak szóval, de tettel, élettel: akkor mondhatnók, hogy az Urnak templomában vagyunk. De fájdalom, mint a prófétáknak hajdan, úgy manapság is föl kell , hogy emeljék gyakran az Ur szolgái szavukat, ha nem is azok ellen a bűnök ellen, melyekkel szemben a próféták keltek ki lelkök egész erejével, de azokkal szemben igen gyakran, melyek ellenkeznek a keresztyénség szellemével.

Ha nem is kiálthatja ma az ige hirdető: „Hogyan! Ti: loptok, paráználkodtok, hamisan esküsztök, füstöltök Baalnak, más istenek után jártok, kiket nem ismerétek s azután eljőtök , megállatok szinem előtt e házban, mely nevemről van nevezve, s igy szóltok: „mentve vagyunk" azért, hogy amaz undokságokat megtehessétek? Hát rablók barlangja lett szemetökben e ház, melyet nevemről neveznek"? (Jer. 7., 9., 10., 11.) De vajjon nem mondhatja-e akárhánynak és akárhányszor „ne legyetek feketitett arczával" (Máté 6: 17.) azaz a milyenek vagytok olyanoknak igyekezzetek látszani, ne tegyetek úgy, a mint a képmutatók, ne vegyétek fel mintegy felső ruhát a szinlelés köpenyét magatokra, mely a szeretet, igazság szineit mutatja ugyan, de melyet ha leránt valaki róllatok s mesztelenségtökben lát, állit az emberek elé, elborzadnak azok a valóság láttán, mert azt látják éltetökben megvalósulva, a mely a farizeusoknak főbűne vala t. i. a külsőség után való törekvést. Ugy hogy méltón szólhat sokszor úgy az igehirdető, mint Idvezitőnk szóllott hajdan a farizeusokhoz: „Jaj nektek, mert megtisztitjátok a tálnak és pohárnak külső részét, belől pedig rakvák azok ragadománynyal és mértékletlenséggel, tisztitsd meg előbb, a mi belől vagyon a pohárban és tálban, hogy

a mi kivül vagyon, az is tiszta legyen". (Máté 23: 25—26.) Valóban atyámfiai ma sokan hasonlitanak ama képmutató farizeusokhoz, mert ma a fő az, hogy jónak láttassék az ember, nem pedig az, hogy bensőleg legyen jó. Ma a ki hódol a társadalom ferde szokásainak; úgy él mint a legtöbb az emberek között, a nagyobbaknak elnézi hibáit sőt ha látja azok életében a bűnt, még tömjénez azoknak, szépnek festi a rútat, jónak a roszat, igaznak az igaztalant, szolga módjára hajol meg a nagyok s hatalmasok előtt s ő maga is utánozza azokat: csak az ilyenről mondják azt, hogy derék ember. A világ deréknek nevezi az ily embert, atyámfiai, de a keresztyén tudja, „hogy hasonlatosok ők a fehéritett koporsókhoz, melyek kivül ugyan szépeknek tetszenek, de belől rakvák képmutatással és minden Isten törvénye ellen való bűnnel". (Mát. 23: 27.)

Es nem mondhatja-e, atyámfiai! manapság az Urnak szolgája „Öldököljétek meg a ti földi tagjaitokat, a paráznaságot, a tisztátalanságot, bujaságot, gonosz kivánságot. Vessétek le a haragot, a hirtelen felgerjedt gonoszságot a káromlást". (Kolosse 3: 5—8.) Fájdalom épen ezek azon bűnök atyámfiai, melyek ellen legtöbbször felemelhetjük szavunkat e helyen, mert meg kell vallanunk, hogy ezen bűnökben leledzünk legmélyebben. A családi élet, a boldog családi élet alapja, atyámfiai, a tiszta feddhetetlen társadalmi életnek s abban a keresztyéni erények megvalósulásának, a valódi nagyságnak, az igaz keresztyénségnek. Ott, a családi tűzhely melegénél, a tiszta életű, gyöngéden szerető apa anya szeretett körében indul csirázásnak a jónak, szépnek, nemesnek, magasztosnak magva s további ápolgatásuk által lesz erősebb és erősebb. És mit látunk atyámfiai a csemetés kertben, az egyes családoknak körében? Nem-e a szeretetlenséget legtöbbnél? Nem-e a szemérmetlen fajtalanságot, bujaságot, hol a férj egyképen, a nő másképen szegi meg a hitvesi hűséget, undokitja meg azon tisztaságot, melynek a családkörében uralkodni kellene. Az ily családok körében aztán mindennapi az egyenetlenség, a harag, a perpatvar, az istenkáromlás, melyek mindenütt bűnök ugyan, és Isten

haragját vonja magára, ki elköveti azt, de kétszeresen bűn az a családnak körében, ama szent helyen. Ugyan mondjátok meg atyámfiai az ilyen családfők micsoda polgárai az államnak, micsoda tagjai a keresztyén egyháznak? Vajjon az Urnak templomában vannak-e ők, ha folytonosan templomban ülnek is? Mondjátok meg, vajjon az a gyermek, ki atyjától Isten nevét csak káromolásban hallá emlittetni; az a gyermek, ki anyjától azt látá, hogy akkor örvend legjobban, ha eltaszithatja a háztól a férjet, mert ekkor kedvire töltheti idejét, az a gyermek, ki a mogorvaságot, a kedvtelen életet, az elégületlenséget látá legtöbbször maga körül: miképen legyen tiszta életű? S vajjon az Urnak épiti-e templomát, ha majdan önálló lesz, vagy pedig idegen isteneket imád!! Bizony atyámfiai ily módon nem épitjük mi az Urnak templomát, nem vagyunk az Urnak templomában!...

Vajjon, kérdezem atyámfiai, nem állhatna-e még száz meg száz igét hangoztatva az Úr szolgája az ő templomának ajtajában? Vajjon látván a világon az önhaszonlesést, az érdekhajhászást, a mammonnak imádását: nem kiálthatna oda: „öltözzétek fel a szeretetet, a könyörületességnek indulatait!“ (Kolosz. 3: 14., 12.) És midőn látja az embernek felfuvalkodottságát, a büszkeséget, melylyel másokat lenéz, a nagy zajt, melylyel az embereknek figyelmét önmaga felé kivánja forditani: nem mondhatná-e: „öltözzétek fel az alázatosságot, a szelidséget, a csendességet!“ (Kolosz. 3: 12.) Látván a hitetlenséget az emberek között, mindenben az anyagnak keresését, csak a szemmel láthatóknak hivését: nem méltán hangoztathatja-e az igét: „Hit által járjunk most, nem szemmel való látás által“ (2. Kor. 5: 7.).

De igen hosszas idő kellene, atyámfiai! csak felsorolására is azon igéknek, melyeket hangoztatni kell, s melyeket időnként, mint szükségét látja, hangoztat is az Urnak minden igaz szolgája. Mi nagyobb tökéletességre hivattunk, atyámfiai! a mi atyánktól, mint a pogányok: következőleg nagyobb tökéletességre kell, hogy törekedjünk. Épitenünk kell folytonosan az Urnak templomát. Az alap megvan, atyámfiai, mert a Jézus Krisztus lett

a szegletnek köve, de hogy az épület ama szegletkőhöz méltóan épülhessen fel, nekünk tisztább erkölcsiségre kell törekednünk, „fel kell öltöznünk amaz új embert“ (Kolosse 3: 10.), s igy megvalósitanunk

II.

az igaz keresztyénséget. Hogy miképen valósithatjuk meg az igaz keresztyénséget, azt tudjuk mi, atyámfiai! Tudjuk, hogy csak akkor vagyunk jó keresztyének, ha „lélekben és igazságban imádjuk Istenünket“ (Jan. 4: 24.). Istent lélekben és igazságban imádni puszta szóval nem lehet, atyámfiai, mert ha itt hangoztatjuk: Uram, Uram! az életben pedig nem teljesitjük az ő parancsolatát, ez nem lélekben és igazságban való imádása Istennek. Ki őt lélekben és igazságban imádja, a ki jó keresztyén, az nem elégszik meg azzal, hogy templomba jőjjön a szokásnak hódolva, vagy hogy másoktól jónak láttassék s itt figyelmesen végig hallgassa az egyházi beszédet, utána mondja a könyörgés szavait, nem tekintvén arra, hogy vajjon igazán imádkozott-e, azaz olyan jó-e, mint buzgó templomba járása, gyakori imádkozása az emberek előtt feltünteti. A jó keresztyén tudván azt, hogy Isten az, ki vizsgálja a sziveket és veséket, benső jóságra törekszik; megveti az álnokságot, s cselekszi az igazságot, tudván, hogy „az Úrnak szemei vannak az igazakon“ (I. Péter 3: 12.). Nem tántoritja azt el az igazságtól földi hatalom, nem alkuszik meg hitvány bérért a gonoszszal, tudván, hogy „ki az igazat befogadja, jutalmát veszi“. (Mát. 10: 41.) Nemcsak befogadja azt, de gyakorolja is, mert jól tudja, hogy nem az az igaz, a ki a törvényt hallja, hanem a ki betölti azt. (Rom. 2: 13.)

Épen ezért a törvénynek lelkét, a szeretetet valósitja meg életében. Az olyan szivének igaz érzelmével vonzódik övéihez, „az asszonyok az ő saját férjeiknek birodalmában vannak, a férfiak szeretik az ő feleségeiket, nem mérgesek azok ellen, a magzatok engedelmesek a szülőknek“ (Koloss. 3: 18., 19., 20.). Szóval, mint a kolossébeliekhez irt levélben intetnek a keresztyének, épen olyan békességben élnek együtt, készséggel hordozzák egymás-

nak terhét, s a gyöngéd szeretet és az Istenben vetett hit lakozik keblökben, valósul meg életökben. A társadalmat magát is, mintha csak egy nagy család volna, olybá veszi az ilyen, hiven teljesiti azon kötelességeket, melyeknek teljesitése ott reá vár a nélkül, hogy tulságosan követelő lenne azért, vagy jóságának tudatában felfuvalkodnék. S mint övéi körében e szeretet vezérli minden lépését, úgy eme nagyobb család körében is a szeretetet valósitja meg. Ha szükségben látja felebarátját, mint testvér segit azon, az özvegynek házát nem emészti meg hosszú könyörgések szine alatt, nem hagyja ott az út szélén levő nyomorultat, ajtajától nem kergeti el a szegényt, erszényét nem zárja el, ha emberbaráti intézményt, szent és nemes ügyet kell fölsegitenie. Szóval gyakorolja az irgalmasságot, midőn jót kell tenni, nem nézi, hogy kivel teszi azt, legyen ellenség vagy jóbarát, saját nemzete felekezetéhez tartozó vagy idegen, egyformán teszi a jót, arról ismeri meg, hogy ki az ő felebarátja, hogy ki szűkölködik az ő segitsége nélkül, s tudván, hogy Istennek legfőbb parancsolata, mely az emberek egymáshoz való viszonyát kivánja, megszabni, ez: szeresd felebarátodat, mint önmagadat", tahát mindenkivel jót teszen, „mindenkinek, ki tőle kér, ad, és nemcsak azokkal teszen jót, kik vele jót tettek", (Luk. 6: 30., 33.) hanem minden szűkölködő embertársával. S midőn gyakorolja a jót, nem követi a jó keresztyén korunk azon kegyeskedőit, modern kegyeskedő egyleteit, kik mikor alamizsnát osztogatnak, czégért tesznek annak sipolással, hanem Idvezitőnk utasitását hiven követve: „mikor alamizsnát osztogat, nem tudja az ő bal keze, mit cselekszik jobb keze". (Mát. 6: 3.)

Igy, igy épiti, atyámfiai! a jó keresztyén az Úrnak templomát, igy várja szent várakozással a templomban annak főpapját.

Az igaz, hogy az épületen, a hit templomán munkálkodókat, a jó keresztyéneket sokszor zavarja meg ama másik nagy épületen, a világ hiú épületén sürgölődő munkások zajos lármája; s fennen mutogatva ez újkori épitészet remekeit, a meglevő czifrázatokat, melyeket amaz épületnek külsejére raknak, dicsekedően adva hirt a nagy

haszonról, melyben az ott munkálkodók részesülnek: nem egyet csábitanak oda emez egyszerű de erős, és megdönthetetlen épülettől. Szánjuk azokat, atyámfiai! kik engedve a kisértő szónak, a világ hiú csábitásainak, elhagyják a mi hitünknek egyszerű, de erős épületét, az Úrnak templomát, s minél kevesebben maradunk itt, annál hivebben fáradozunk; azoknak nagy haszonnal való munkája se vigyen minket oda. Biztosan munkálkodhatunk, a siker el nem maradhat. Nekünk igéretünk vagyon, hogy „hit által meggyőzzük a világot“, (I. Ján. 5: 4.) meg azokat, a kik ennek épületén munkálkodnak. Nemcsak a siker, de enjavunk is ez épületen való munkálkodást kivánja, mert nekünk legnagyobb kincsünk az Isten előtt való kedvesség, s mi ez épület emelésének legfőbb eszköze: „hit által lehetünk kedvesek Isten előtt“, (Sid. 11: 6.) ez által vagyon a kegyelemben való előmenetelünk, (Rom. 5: 2.) ez tart meg minket (Márk 10—52.) az által vagyon az örök nyugodalomba való bemenetelünk. (Sid. 4.) Ott, ott a sirnál elmarad, atyámfiai! minden gazdagság, el mindama vagyon, melyet amaz épületen, a világnak hiú épületén munkálkodók szereztek maguknak: a mi az életnek igazi kincse, a hit kisér el minket oda s vezet azon túl is.

Onmagunk üdve, Istennek dicsősége kivánja hát, atyámfiai, hogy e hatalmas eszközzel, mely egyszersmind fegyverül is szolgálhat, munkálkodjunk hitünk épületén; s föltárva ama hasznokat, melyeket az itt munkálkodók nyernek, fel a szeretetnek áldásait, a kebel leendő békéjét, a léleknek nyugodtságát: igyekezzünk minél több munkást nyerni meg, hogy igy annál nagyobb erővel dolgozhassunk, „épittetvén, erősittetvén egymás hite által“ (Rom. 1: 12.), Munkálkodjunk hiven, atyámfiai, hogy midőn az embernek fia eljövend, találjon hitet a földön“ (Luk. 18: 8.) és „hit által lakozzék mi bennünk“ (Effez. 3: 17.) örökkön örökké. Amen.

Jancsó Lajos,
m.-újvári ref. pap.

Adventi beszéd.

Alapige: Rom. 15: 1—7.

Ker. testvéreim az Úrban! A nyárnak munkássága, fáradalmas szorgoskodása után következik a télnek nyugodalma, a téli csöndes pihenés és erőgyüjtés. A természet, a mely a nyárnak munkára szánt hónapjaiban teremtett, előhozott újabb és mindig újabb terményeket, természeti lényeket, avagy újabb, ragyogóbb diszszel ékesitette föl a régieket, munkált, épitett, növesztett folyton folyvást, szünetlenül: ime visszavonul a tél kezdetével: a téli hónapokra munkálkodása teréről, elzárja magát a külvilágtól. Miért? azért e, hogy megszűnjön munkálkodni? óh nem! csak azért, hogy ott alant, az áthatlan, sürű hólepel alatt, a mely őt szemeink elől elvonja, hogy ott az anyaföld termékenyitő, erősitő kebelén új munkálkodásra új anyagot, új fáradozásra új erőket gyűjtsön. Bölcsen rendezte azt a természet alkotója. Igy vonul vissza az élet szinpadáról, tevékenysége, önfeláldozó működése teréről a férfiú, a milliók javáért, jogáért küzdő férfiú kisded dolgozószobája szük falai közé, oh nem azért, hogy pihenjen, nem azért, hogy a küzdelem után megérdemlett nyugalmat élvezze, hanem azért, hogy ott, a csöndes, elzárt helyen magába mélyedjen, jövendő feladatait, új teendőit átgondolja és megerősödve, szilárdabban, határozottabban jelenhessen meg újból a küzdelem terén, a tettek harczmezején.

Ugyanezen bölcs tapintat vezette az egyházat is, midőn két részre osztotta az évet; mintha oda akarta volna kiáltani a keresztyénnek: ime, itt van egy féléved, menj el, vizsgáld meg önmagadat, keresd ki hibáidat rosz, gyönge oldalaidat, és iparkodjál azokat megjavitani egyenként, egymásután, fáradj, munkálj e nemes törekvésben; de azután ha fáradtál, munkálkodtál, vonulj vissza az év második felében, vonulj vissza önmagadba, erkölcsi, vallási, emberi léted kútfejéhez, megváltódhoz. De vajjon mi czélból? Azért-e, hogy ott azután nyugalomba merülj, semmit ne tégy? Óh nem! De azért, hogy e kútfőnél az éltető, erőt adó forrásból új erőt, új buzgalmat merithess

új munkára, fáradozásra. Nincs semmi e világon, a mi képes volna az embert inkább felemelni, minden jó feltételében, nemes szándékában jobban megerősiteni, mintha kiváló, nagy férfiak élettörténetét olvassa, látja s nyomról-nyomra követi éltök egész folyását, látja, mint állottak nagy, nemes eszmék szolgálatába, mint küzdöttek nemesen, önfeláldozóan a jogért, igazságért, az emberi nem boldogitására, nemesitésére. De hol találhatnánk mi keresztyének fönségesebb, magasztosabb élettörténetet, mint Megváltónk élettörténetét, a melyről még a legnagyobb közöny, a legsötétebb vallástalanság embere is elösmeri, hogy az a legfönségesebb tragoedia, mely valaha lejátszódott e világon? Olvassuk tehát e történetet, kisérjük végig ezen öngondolkodásra, magábaszállásra rendelt félévben ez Isten-embert bölcsejétől a koporsóig és a koporsótól a megdicsőülés szép ünnepéig; szemléljük őt fejlődésében, szemléljük őt magasztos fáradozásában és munkálkodásában: látni fogjuk küzdelmét, melyben az emberiség javáért tusakodik az emberi szeretet, jog és igazság ellenei-vel, látjuk halálát, de látjuk, a mint a költő szavai szerint „a koporsóból kitör és eget kér“. Oh mi volna az, a mi képes lenne bennünket jobban meginditani, mint e történet? Hol van az a szó, a mely képes lenne úgy lehatni szivünk legmélyeig, mint Megváltónk isteni szava? Hol az a jellem, a mely hangosabban, nagyobb ékesszólással beszélne hozzánk: „ime, ez az igazi ember, ilyennek, ehhez hasonlónak kell lenned, ha meg akarsz felelni emberi nevednek, emberi méltóságodnak“.

Most, a mai vasárnappal kezdjük meg ez időszakot. Rövid időn ünnepelni fogjuk a keresztyénség legkedvesebb ünnepét; egy ünnepet, a mely nem hozza hatalmas tűz gyanánt lázas forrongásba az ember indulatait, érzelmeit; nem éget és emészt, mint oly sok más ünnepe az embernek, hanem a mely hasonlóan a családi békés, nyugodt tűzhelyhez, jótékony meleggel tölti el az ember kebelét; egy ünnepet, a mely oly fennen hirdeti, hogy a mennyei atya közel van mi hozzánk, meg nem feledkezik mi rólunk soha: ime most is, majd az ajándékok ünnepén hallani fogjuk, hogy az hozta számunkra a leg-

szebb ajándékot, midőn adta az ő fiát, hogy e világon szülessék, hogy hatalmas igehirdetőnkké, Megváltónkká, Üdvözitőnkké legyen. Hallani fogjuk az angyali szózatot: „békesség a földön", mert ime született, a ki e békességet meghozta.

És hogy ez örvendetes hirre méltókép előkészülhessünk, hogy az Urat, a mi Megváltónkat, a ki az emberi szeretet, az általános testvériség magasztos eszméjét hozta mi közénk, hogy e más világ küldöttét hozzá és hozzánk méltókep fogadhassuk: erre valók az Advent vasárnapjai. Mint a hogy a természetben a napnak vakitó fényére előkészit a hajnal szelid ragyogása, mint a hogy a nyárnak forró napjaira figyelmeztet a tavasz lágy melege: úgy kell előkészités a szellem világában is; úgy kell előkészülnünk az Advent vasárnapjain a Karácsony boldogitó örömhirdetésére.

Milyen legyen ez előkészülés, mit kell tennünk, hogy ez ünnep, hogy ez egész Megváltónknak szentelt félév ne lebbenjen el áldás, minden nyom nélkül felettünk: ez a kérdés, mely minden igaz, őszinte keresztyén ajkain lebeg e napokon.

Könnyű arra felelni. Tekintsetek ki e szűk falak közül, az emberi kezekkel épitett templomból a természet nagy templomába, pillantsatok szét annak szépségei, a föld diszei, fák és virágok között! Elhulltak leveleik, lombtalanul, külső disz nélkül állnak ott. Magas hólepel borit hegyet-völgyet; a természet lerakta minden ékeit, pompás diszeit, elzárkózott a külvilágtól, annak kellemeitől, a ragyogó naptól, a kék menny változó szépségeitől — magába vonult. Vajjon értitek-e? Vajjon le tudjátok-e olvasni a tanulságot a természet e komoly képéről? S ha tudjátok, vajjon akarjátok-e utánozni, példáját követni? Oh, hiszen nem kivánjuk mi, hogy az ember lemondjon az élet, e világ örömeiről, élvezeteiről; nem akarjuk, hogy dobja el magától, hogy útálattal forduljon el a világ külső szépsegeitől, külső diszeitől! Istentől vannak azok, az ő teremtményei; mért ne élveznők azokat, mért ne ékesitenők fel magunkat azokkal!

De ki azt hiszi, hogy ez elég, hogy e külső fény,

világi boldogság képes az embert kielégiteni teljesen, az csalatkozni, szörnyen fog csalatkozni. Tengere a boldogságnak özönöljék bár reája, és vegye magára e föld minden ékességét: egy sötét ürt, végtelen üresség fog érezni szivében, melyet semmi külső fény sem képes eltüntetni; egy hangot fog hallani keblében, melyet semmi mámor nem képes elhallgattatni. Óh bárcsak volna az ilyen világ gyermekének közelében, bár volna ez órában mellette egy szerető barát, a ki őszintén oda mondaná neki: miért magad epesztened, miért magad emésztened, nézd, kövesd a természet ujjmutatását. Csillogtál, örültél, örvendeztél; szentelj immár egy kis időt önmagadnak, tenlelkednek, lelked jobb, nemesebb részének is; szállj magadba, elmélkedjél lelked nemesebb kivánságairól is. Ha elmélkedtél és igyekeztél azokat tehetséged szerint kielégiteni, meglehetsz győződve, hogy azután a világi öröm is sokkal édesebb lesz, a külső szépség is sokkal kellemesebbnek fog látszani.

Csakhogy ez oly nehezére esik az embernek.

Igaz ugyan, nincs hiány olyanokban, a kik átdőzsölt éjszakák után, a csillogás közepéből egyszerre leszállnak és áhitat igéivel ajkaikon, a komoly magábaszállás, odaadás szinezetével képükön közelegnek az Urhoz; de szivökben minden inkább található, csak a komoly odaadás nem. Ámitani akarnának itt is, mint a hogy egymást ámitják. Csakhogy „embereknek hangzik a szó, Isten szív után itél“, mondja koszorús költőnk; Csalatkozol, te képmutató farizeus, a ki Jézus szerint hasonlatos vagy a koporsóhoz, mely kivül szép fehér, mig belül rakva holtak rohadó csontjaival, csalatkozol, ha azt hiszed, hogy ez elég; magadnak tulajdonitsad, ha reád olvassuk a megváltó kemény szavait: nem adják azt, a mi szent, az ebeknek, sem a disznók eleibe nem dobják a drága gyöngyöket. Te megtanulhatsz farizeus módra áhitatoskodni, keresztet vetni és csalfamódra térdepelni; hanem azt az igazi, nemesitő, felemelő szellemet, azt a végtelenül boldogitó érzelmet nem fogod érezni sohasem.

De hát te, ker. testvérem, te nem vagy ily farizeus, te őszinte, igaz indulattal közelegsz; te nemcsak külsőleg, hanem belsődben, lelkedben is meg akarsz indulni megvál-

tód nemes példáján; te valóban, őszintén fel akarsz vétetni a jobb, fenköltebb lelkek sorába; csakhogy szivedben más érzelmek, kivánságok, gondolatok is vannak; azoktól oly nehéz megválni; azért alkudni próbálsz: nem lehetne-e a megváltónak eleget tenni, a nélkül, hogy kedvencz érzelmeid, gondolataid csorbát, rövidséget szenvedjenek. Szünj meg, te kicsinylelkű, fáradozásod hiú, hiábavaló. Ha nem hozasz osztatlan, teljesen odaadó szivet ezen új világba, nem lesz, nem lehet részed e magasabb világ, ez isteni ország kincseiben.

Avagy nem úgy van-e? Avagy lehet mégis félszivvel, félakarattal is teljes eredményt elérni, bejutni az Isten országába, mely mindenkinek nyitva áll?

Pillantsatok körül! nem egy nap világit-e mindnyájunknak? nem egy és ugyanazon kék mennyboltozat ragyog-e mindnyájunk fölött? nem egyformán virágzik-diszeleg hegy-völgy mindenkinek? nem ugyanaz a patak csevegése, a lombok susogása? Honnan van tehát, hogy mindennek daczára az egyik felmagasztosulva érzi magát valahányszor a természet csarnokába lép és vig szóval hirdeti az Urnak dicséretét, mig a másik előtt egy végtelen sirboltnak látszik e világ, melyben nem az éltető nap, hanem sirilámpa áraszt bús világosságot; melyben nem a lombok susogása hallik, hanem szivrepesztő sóhajok hangzanak; melyben nem a patak csörgedezik, hanem omló könyek zuhognak végig porladozó csontokon? Honnan volna ez másunnan, minthogy az egyik szeretetteljes, vigságra termett szivvel, mig a másik kétségbeesett fájdalomtól összefacsart kebellel lép a természet csarnokába.

Ketten néznek egy képet. Miért tudja csak az egyik a fenséges eszmét, a melyet a művész azon kifejezni akart, arról leolvasni, mig a másik puszta szinvegyületnél egyebet nem lát? Nemde azért, mivel az egyik mivelt, képzett lélekkel lépett a kép elébe, mig a másik köznapi, útczai gondolataitól szabadulni ott sem birt?

Igy szí a pók is mérget ugyanazon virágból, melyről a méh édes mézet gyüjt.

Igy iszik az egyik ember kárhozatot magának ugyan azon kehelyből, melyből a másik üdvöt, megigazulást.

Igy talál üres történetet, közönséges szavakat az egyik ott, hol a másik életnek szavait tanulja és egy páratlan történeten hevül s lelkesedik. Természetesen, mert az egyik minden nemes és fönséges iránt fogékony s teljesen odaadó szivet hozott, mig a másik csak szemmel nézett, mig szive másutt volt.

Teljes szivvel, teljes lélekkel add át magadat tehát megváltódnak, midőn őt lelkileg végig akarod kisérni életútján, ha példáján fölemelkedni, nemesbülni akarsz és új, jobb, nemesebb emberré válni. Igy, csakis igy, ha teljesen elzárkóztál a külvilágtól, annak kicsinyes gondolkodásától, hiú, üres érzelmeitől, törekvéseitől, csak igy haladhatsz az igaz, nemesitő úton.

Könnyű lesz neked akkor megfogadni az apostol intő szavait, hogy egymást felvegyük és segitsük mindazokat, a kik velünk ugyanazon czél felé törekesznek. Nemcsak többi testvéreid üdve, boldogsága kivánja azt, hogy őket se hagyd bolyongni rosz útakon, ha te a jó, igaz ösvényt megtaláltad, hanem te magad is sokkal biztosabban fogsz azon haladni, ha hasonérzelműek társaságában haladsz; te magad is jobban érzed ezen szellem boldogitó hatását, ha mások arczain is látod e szellem fönséges visszfényét, mint a hogy az erdő fája is sokkal biztosabban áll, mint a végtelen rónán egyedül növekedő társa.

Ker. testvéreim, ha beköszönt a tél hideg szaka, ha a külső hideg elől a szobák meleg belsejébe vonulunk, nemde mily kedves, kellemes családi, baráti kör alakul ilyenkor? A családi szellem mily varázszsal éled és munkál e körben, mint hozza össze a családtagokat egy központ, a családfő köré, mint készt, minden egyest mennél több, kellemes órát szerezni egymásnak! Oly boldog akkor mindenki azon tudatban, hogy egy családhoz tartozik.

Egy ily családot, egy ily szeretet által összetartott, szeretet által éltetett családot vajjon nem alkothat-e a keresztyénség is, a keresztyénség összes tagjaiból, hiveiből? Hisz nekünk is van egy családfőnk, a ki körül csoportosulhatunk; bennünket is egy gondolat, egy érzelem vezet. Hogyne segitenők tehát felebarátunkat, a ki gyöngébb mináunk. Hisz testvérünk, szellemi testvérünk ő minékünk. Avagy

nem találunk benne semmit, a mi rokonságra vallana közöttünk s ő közötte? Keressünk, keressünk csak! Bizonyosan találunk, ha többet nem, egy vonást, a mely mutatja, hogy ő is testvérünk, hogy ő is érdemes rokoni szeretetünkre; a legvadabb gyilkos, a legvétkesebb emberben is találunk még ily vonásokat, testvéri elemeket.

A legszebb gondolat van azon képben, mely szerint valamennyien, keresztyének, egy testet alkotunk és ezen testnek feje a Krisztus, és mi annak tagjai. Viselkedjünk is tehát úgy. Mint a hogy a test tagjai a főnek, úgy engedelmeskedjünk mi is szellemi fejünknek és a hogy a test tagjai segitik egymást, úgy segitsük egymást mi is, s igy hordozzuk egymás gyöngeségeit és egészitsük ki egymás fogyatkozásait. Igy lesz az ádventi időszak a valódi előkészülés ideje, s mi, mint egykor az első keresztyének megújulva léptek ki a keresztség fürdőjéből, úgy fogunk ezen egyházi félév után mint új, nemesebb, igazi emberek a világba kilépni. Amen. **Csobán.**

Esketési beszéd.

(Lemle Béla és Grünnwald Emilia esketésekor.)

Keresztyén jegyesek!

Csak perczek választanak már el azon pillanattól, mely benneteket Isten s emberek előtt egész éltetekre összekötni fog. A sok őszinte jókivánat, szülői, rokoni, baráti intés, jótanács után enyém az utolsó szó hozzátok. Tőlem várják kedves szülőitek, testvéreitek, rokonaitok, jóbarátaitok, mind-mind, kik titeket szeretnek, jövőtökért reszketnek, mind én tőlem várják, hogy a mit én nektek ez ünnepélyes perczekben, e szent helyen mondok, legyen akár intés, akár jótanács, akár áldás, mindazt az ő nevökben mondjam, az ő szivök szerint. Ám hát hogy szólhassak mindazok nevében, kik benneteket szeretnek, szólok annak nevében, a ki maga a szeretet, szólok a mennyei atyának nevében, Péter apostol közönséges első levele 3-ik részének 15-ik verse szavai szerint: „Legyetek mindenkor készek megfelelni nagy alázatossággal és becsülettel azoknak, a kik

számot akarnak venni a bennetek való reménységről". Vagyis ez az én kérésem, ez az én Isten nevében való intésem hozzátok: feleljetek meg a bennetek helyezett reménységnek, a bennetek helyezett bizalomnak.

Érzitek a felelősség nagy voltát? Érzed ezt, tisztelt vőlegény? A kit a fúvó széltől is óvott a szülői szeretet, a kedves gyermeket, kinek életéért, kinek jóllétéért annyit reszketett, annyit munkálkodott, annyit imádkozott az apai-anyai szeretet: a gyermeket, házuk diszét, szemük fényét, családéletük kertjének viruló virágát, átadják, odaadják neked, hogy immár legyen a tied; lemondanak róla, hogy szivében őket illesse az első hely, félrevonulnak te előled; ők már a gyermeki kegyelet és hála halvány holdvilág fényével is beelégesznek részéről: az ő szeretetének — nem, szerelmének — napja hadd ragyogjon neked, hadd melegitsen, boldogitson téged .... óh kedves testvérem, érzed a nagy felelősség terhét, mely vállaidra nehezül, mint Atlászra a földteke! Mert lemond a szülő gyermekéről, de nem mond le azon jogáról, hogy számot vegyen a gyermeke hitvesében helyezett reményről. E remény nélkül nem volna szülő, ki gyermekét elbocsátaná, de e remény nélkül nem is volna nő, ki sorsát, földi boldogságát, lelke üdvét jó lélekkel egy férfiúra bizná. Azért, légy mindenkor kész megfelelni a benned való reménységről.

Viszont, kedves menyasszony, téged is kérlek, az Ur nevében, saját boldogságod érdekében intlek, igyekezzél megfelelni a benned való reménységről. Im itt is, édes apát és édes anyát hagy el a gyermek, a fiú, hogy ragaszkodjék hozzád, hitveséhez. Apa és anya lemond gyermeke szivéről, és azt kivánják, hogy ezentúl ne őket, hanem csak téged szeressen, téged boldogitson. De tőled megkivánják, mert ez az ő te benned való reménységük, hogy szeressed, hogy boldogitsad őt. Nem muló érzéki kéjvágy mámorában, hanem a férfilélek öntudatos akaraterejével követi ez ifjú sugallatát, midőn házi tűzhelyének oltárához vezet, abban a reményben, hogy ott a megelégedésnek, a békességnek boldogitó tüzét kialudni soha nem engeded. „A férfi sorsa a nő": óh légy hát neki jó

sorsa, boldogsága, öröme, erényének őriző angyala! Hogy ez lészsz: ez a te férjednek te benned való reménysége: légy kész megfelelni ezen reménységnek!

És miért is ne, hogy is ne lennétek az egymásban helyezett kölcsönös bizalomnak, reménységnek megfelelni készek? Hisz egymás boldogitásában kell fellelnetek saját boldogságtokat! Az apostol szerént tulajdon testét gyűlölné az, ki hitvesét gyűlölné, és „a ki az ő hitvesét szereti, az magát szereti". Szeressétek tehát egymást és egymásban önnönmagatokat, és tegyétek magatokat egymás szeretetére méltóvá. Semmisem oly szeretetreméltó, mint az erény. Szépség elmarad, jóság megmarad. Régi, egyszerű de örök igazságot hirdető kis vers, méltó emlékezetetekbe véssnétek:

„Orczáid nyiló rózsája múló fényt ruház rád,
Hacsak az erény hozzája oly virágot nem ád,
Melyet akkor is becsülnek, ha orczádra ránczok ülnek".

Edvi Illés Pál.

Igen, ifjú pár, úgy fogtok megfelelni a bennetek helyezett reménységnek, ha egymás boldogitása lesz legfőbb életczélotok, minden törekvéstek tárgya; ha egymást állandóan, hiven szeretni, s magatokat egymás szeretetére, becsülésére méltóvá tenni igyekeztek, úgy önmagatokban, mint egymásban is ápolván az erény virágát, mely számotokra a boldogság édes gyümölcsét termi meg a csendes, békességes családéletben. Ez a mi reménységünk, ez mindazoknak, kik titeket szeretnek, reménysége ti felőletek: feleljetek meg e reménységnek becsülettel és alázatossággal. Alázatossággal, mondom az apostol után, mert a lélek ugyan kész, de a test gyenge. Gyarló, esendő, fogyatkozásokkal teljes emberek vagyunk, ti is azok vagytok, magatoktól képtelenek a jóra. Isten segedelmére van szükségünk, a kinek kegyelme munkálja mi bennünk a jónak mind akarását, mind végbevitelét. Ezért „minden könyörgéstekben és imádságtokban hálaadással a ti kérésitek megjelenjenek Isten előtt" (Filippi 4: 6.). Különösen most, minek előtte a házassági esküre nyitnátok ajkaitokat, hő fohászitokban emelkedjetek fel az ő kegyelme zsámolyához.

„Felséges Isten, kegyelmes mennyei Atyánk! Tekints le reánk, gyermekidre, kik itt állunk szent oltárod előtt, hogy frigyünkre áldásodat kérjük. Te magad szenteld meg ajkainkat, hogy eskünkben szent nevedet hiába ne vegyük. Szenteld meg sziveinket, hogy teljesek legyenek a te félelmeddel, és hogy igy a szivnek teljességéből szóljon a mi nyelvünk. És egymásba kulcsolandott kezeinkre te adjad atyai áldásod, hogy frigyünk szolgáljon boldogságunkra, üdvünkre, neved dicsőségére. Amen.

(Eskü, ima, áldás.) **Lágler Sándor.**

Gyászbeszéd halotti imádsággal.

— Elmondatott 1886. február 25. Tóth Menyhért cs.-papii öngyilkos lelkész felett. —

Előfohász: Uram, te vagy a mi reménységünk kősziklája, — oh most, midőn birodalmunk szinte ingadoz — jőjj Szentlelkeddel segitségünkre, hogy tudjunk bölcsességgel és szeretettel teljes keresztyének lenni. Amen.

—

Szomorú halotti gyülekezet! Megdöbbenve, keblünkben kinos érzésekkel állunk e gyászravatal körül, mely az emberi élet drámájának egy titokteljes végkimenetelét állitja elénkbe. Egy oly történet ez, melynél gondolkozásunk nem képes az ok és okozat közötti összefüggést megállapitani. Szivünk megrendül, kedélyünkre nehéz lidérczenyomásként súlyosodik ama tépelődés, miért, óh miért küldte Isten közénk látogatásának ezen rendkivüli követét, mely lelkünk nyugalmát felkorbácsolva, oly rémitőleg hirdeti előttünk sorsunk véletlen alakulását, gyakran meg sem álmodott, távolról sem sejtett végkifejlődését.

Sz. H. Gy.! Egy oly gyászeseménynyel állunk most szemben, melynek ecsetelése az érzelmek világának körén kivül esik, melynek ijesztő valóságát még sötétebb részletezéssel kiszinezni tiltja a gyöngédség, tiltja maga a keresztyénség szelleme, mely is azt irja elénk, hogy a sirnál a tévedést, sőt a vétket és bűnt is a szeretet palástjával kell betakarni, elleplezni.

És én — Istennek szolgája — a szeretet igéinek hirdetője ismervén jól, sőt át is érezvén Jézusunk evangyé-

liomának emez igéit: „*Ne kárhoztassatok és nem kárhoztattok*“, (Luk. VI. r. 37. v.) valamint ezeket is: „*Ki nem bünös, az vessen rá követ, én nem kárhoztatlak*“ (Ján. VII. r. 8—11.) nem érzem magamat sem hivatva, sem képesitve itéletet tartani, avagy a lelketlen kárhoztatás dörgedelmes szavait hangoztatni e koporsónál; sőt tovább megyek, ha volnának, kik farizeusi önteltséggel, a szeretetlenség büszke megvetésével biráskodnának ezen s ehhez hasonló esetek felett, az ilyen rideg kedélyűektől az apostolokkal megkérdezném: „*Ki vagy, hogy más szolgáját kárhoztatod?*“ (Rom. XIV. r. 4. v.) „*Ki vagy, hogy mást megitélsz?*“ (Jakab IV. r. 12. v.)

Minthogy pedig közűlünk senki felebb nem bölcselkedhetik Jób patriárkánál, kinek nyilatkozata s vallomástétele szerint: „Nem érti az ember a bölcs Istennek csodálatos útait“, mert azok végére mehetetlenek, nekünk igaz keresztyéneknek nem lehet, nincs is más teendőnk, hanem hogy mélységes alázatossággal hajoljunk meg az Isten kimagyarázhatlan intézkedése előtt s áthatva, megindittatva ezen megrenditő, reánk gyarló emberekre oly annyira tanulságteljes gyászos esemény által, gyermeki önmegadással, Istenben vetett erős hittel és bizodalommal imádni mindenható, de egyszersmind kegyelmes, irgalmas mennyei Atyánkat.

Ugyanazért mellőzve minden emberi bölcselkedést s a körülmények egybevetéséből levonható következtetést és szigorú birálatot: emeljük fel megrázott lelkeinket az egek Urához, imádkozzunk:

Bölcs és erős Isten! te, egyedül te vagy az, ki igaz itéletet tarthatsz, mert te belátsz a szivek és velők mélységéig. Nekünk a föld véges és korlátolt gyermekeinek tisztünk a hallgatás és a megalázkodás, mert mi nem vagyunk a dolgok tudói, mi csakis homályos tükör által látunk s az eseményeket csak a külszin, a látszat után itélhetjük meg. Reád, óh reád hagyjuk azért, világ mindentudó birája, az itéletet, mi megnémulunk és nem nyitjuk meg a mi szánkat másra, mint hatalmad imádására, bölcsességed magasztalására, s atyai irgalmadért való alázatos esedezésre.

Erőtlenségünk s gyarlóságunk érzetében megfélemülve állunk szent szined előtt, s önkénytelenül tekintünk égi lakod felé, keresve fénysugárt, a hitnek mennyei sugarát, mely lelkünket a földi alacsony helyekről hozzád fel a magasba emelje; óh kivált most e sötét koporsó mellől, mély, epedő vágygyal szárnyal lelkünk a világosság ama hazája felé, hol örök dicsőségben, téged, legjobb Atyánkat lakozni képzelünk.

Óh mily komor, mily nyomasztó hatást gyakorol reánk ez a gyászos esemény! melynek bennünket tanúivá tenni bölcsességed jónak látta. Sötét, felette sötét e ravatal és titokteljes, minő volt annak élete, kit óh Atyánk! hatalmad és végzeted egy véletlen órában a halál hideg ágyára fektetett. Gyötrelmes gondolatok támadnak elménkben, kinos rettegés szállja meg szivünket, mert te Atyánk egy testvérünk váratlan és hirtelen kimulásával egy oly rejtélyt állitál elénk, melyen keresztül szemeink nem hatolhatnak.

Örökkévaló nagy Isten! egy az élet terhei alatt megtörött, a gyötrő gondoktól a kétségbeesés őrvényeig hajtott szerencsétlen felebarátunk lelke kér bebocsáttatást az öröklét kapuján, hogy megjelenvén birói széked előtt, számot adjon e földön viselt dolgairól s alávesse magát igaz ítéletednek.

Kérünk, óh irgalomnak Atyja! — ki nem vagy kérlelhetetlen biró, ki nemcsak sujtasz, nemcsak büntetni tudsz — szeretetteljes kegyelmed szózatát hallattasd a már előtted bocsánatért könyörgő töredelmes lélekkel. Hiszen te voltál élte napjainak őre! te állitád őt a szenvedés és titkos bánat útaira! te engedted meg, hogy nem birván tovább hordozni az emésztő aggodalmakat, egy önfeledett pillanatban szétszakitsa nyomorult éltének kötelékét, mely e reá nézve örömtelen földhöz csak lazán fűzte már. Meghalt! mert te óh Atyánk ekként rendeléd! Nem! óh nem másként halt ő meg — mint embertársaink — „a te végzeted szerint“.

Óh légy kegyelmes, irgalmas hozzád vágyó lelkének!! Te, egyedül te tudod, miért kellett ennek igy történnie? Te itélj felette nagy irgalmad szerint! Mi nem tudunk

mást, mint szánni embertestvérünket s imádkozni érte és önmagunkért is.

Könyörgünk óh Atyánk! adj nekünk bölcs szivet, hogy tudjuk napjaink bizonytalanságát és éljünk szent akaratod és törvényeid útmutatása szerint. Uram! tanits minket a te útaidon való járásra! Uram, tartsd távol tőlünk a gonoszt; de őrizz az itélettételtől!

Uram! világolj előttünk szent igéd szövétnekével, hogy elménk soha meg ne háborodjék! Uram! ne bocsásd reánk haragod ostorát, ne rémits minket ily csapásokkal! Uram! távoztass el tőlünk minden veszedelmet és kisértetet! ha pedig végóránk közeleg felénk, „lágy szellőként küldd szemeinkre a halálos álmot“, mely az örökkévalóságba ringat át, hol új életre kelve, meglássunk és mindörökké dicsőitsünk téged idvességünknek Istenét. Amen.

—

Utóimádság. Könyörülő Atyánk! te ismered szivünk érzelmeit, te tudod gondolatainkat, óh szenteld meg és tedd azokat reánk nézve üdvösökké! Hallgasd meg kegyelmesen elődbe bocsátott könyörgésünk szavát, adj csendes siri nyugodalmat az élet terhe alatt összeroskadott felebarátunk porainak, örök idvességet — hozzád bocsánatért való esedezéssel közelitett lelkének. Amen.

Sütő Kálmán,
beregsomi ev. ref. lelkipásztor.

A Maros-Dunaközi ref. lelkészeket és tanitókat segitő egyesület alapszablay-tervezete.

1. §. Az egyesület czime: Maros-Duna közi ref. lelkészeket és tanitókat segitő egyesület.

2. §. Az egyesület pecsétje: az egyesület czime.

3. §. Czélja: Az egyesület czélja a Maros-Dunaközi ev. reform. lelkészek és tanitók számára egy oly alap összegyüjtése, melynek jövedelméből azok dijaztatva, felmentetnének a mostani nyomasztó s minden erejöket megzsibbasztó anyagi gondoktól, hogy igy minden erejöket és idejöket fordithassák ama nagy és nemes czélok elérhetésére való munkálkodásra, mely őket hazánk e részén úgy hazafiúi mint keresztyéni tekintetben elkötelezi.

4. §. Az egyesület tagja: lehet mindenki, ki az egyesület czélját helyesli s azt anyagi támogatásban is részesiti vagy

részesitteti, és pedig a) alapitó ki alapitványával, b) gyüjtő ki gyüjtésével, c) segitő, ki önkéntes adakozásával járul az egyesület tőkéje gyarapitásához. Az egyesület jövedelmét ezek szerint csak önkéntes adományok és hagyományok teszik.

5. §. Az egyesület igazgatása s a gyüjtött alap kezelése: a következő örökre megállapitott feltételek mellett kezeltetik. Az egyesület minden évben a Maros-Dunaközi helyiségek valamelyikében évi rendes közgyűlést tart, mely évi rendes közgyűlésen választatik élethossziglan: Elnök, titkár, pénztárnok és 100 bizottsági tag, kik azután az egyesület minden ügyeit egyik közgyűléstől a másikig vezetik, működésükről évi jelentést tesznek, bizalmatlansági szavazat esetén leköszönnek.

6. §. A közgyűlés szavazattal biró tagja az, ki vagy egyszer mindenkorra 10 frt alapitványt tett, vagy pedig évenként legalább 1 frtot ád vagy gyüjt.

7. §. Az egyesület az alapot úgy kezdi, hogy a mint az alap jövedelmet hoz, annak fele azonnal a Maros-Dunaközi ref. lelkészeknek és tanitóknak kiosztassék egyenlően, úgy azonban, hogy a segédlelkészek és tanitók mindenkor csak felényi osztalékban részesüljenek, mint a rendes lelkipásztorok; fele pedig a tőkéhez csatoltassék mindaddig, mig az alap 10,000 frtra nem emelkedik, a mikor azután $^1/_{10}$ része fog a jövedelemnek az idők végéiglen tőkésittetni; $^9/_{10}$ része pedig a fentebb emlitett örökre meghatározott módon kiosztatik. Megjegyeztetvén, hogy egy „Maros-Duna közi ev. ref. egyházmegye létrejövése esetén a tiszta jövedelem $^1/_{10}$ része az egyházmegye közigazgatási s közművelődési czéljaira forditandó.

8. §. Az igazgató-bizottság minden évben számadással tartozik, mely a jelentéssel együtt kinyomatandó és lehetőleg minden tagnak megküldendő.

9. §. Az alap megszaporodva földbe fektetve kezelendő, és pedig úgy, hogy azoknak gyümölcsöztetése lehetőleg úgy eszközlendő, hogy az nemzetünknek hazánk e részén való megerősödését előmozditsa.

10. §. Az egyesület feloszlása esetében — mely feloszláshoz a Maros-Dunaközi lelkészeknek és tanitóknak egyetemes hozzájárulása szükséges — az egyleti alapvagyon az egyházmegyei hatóságnak adandó át azzal a meghagyással, hogy az ezen alapot az alapszabályokban közlött s megállapitott feltételek mellett kezelje.

11. §. Ha az egyesület avagy az igazgató-választmány az alapszabályokban meghatározott czélt, eljárást. hatáskört meg nem tartaná, vagy működése által az egyesület vagyoni érdekeit, esetleg az állam érdekeit veszélyeztetné, a m. k. kormány az egyesület, illetőleg igazgató-választmánynak működését azonnal felfüggesztheti, és az azt követő szabályos vizsgálat eredményéhez képest az egyesületet, vagy az igazgató-választmányt végleg fel

is oszlathatja, esetleg pedig az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe alatt kötelezheti.

Mindazon esetleg hozandó közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok megváltoztatását, az egylet felosztását s ez esetben a vagyonnak hovaforditását czélozzák, foganatositás előtt a m. k. belügyminiszteriumhoz felterjesztendők.

Különfélék.

Feleletek.

A 259-ik számú kérdésre. Ha a lelkész teljes bizonyossággal tudja, hogy ez vagy az az asszony a ő magzatát úgy kenette el: akkor nem habozom neki tanácsolni, hogy az esetet jelentse fel a bíróságnak. De ha a dolog csak úgynevezett „nyilt titok", azaz beszél róla mindenki, de szaváért senki helyt nem áll: akkor óvakodjék a lelkész functióinál az ilynemű titkok által magát befolyásoltatni. Teszem az esetet, az ilyen nyilt titok mégis csak rágalom és a lelkész, akár a temetésnél, akár az egyházkelőnél, akár máskor, bebizonyitott dolognak veszi azt, a mit a falu vagy a vén asszonyok beszélnek, és a szerint intézi szavait az illetőkhöz, kérdem: nem támadhat-e ebből a papra nézve igen veszedelmes becsületsértési pör? Tessék elhinni, nem fognak akkor találkozni, kik a bíróság előtt az olyan „nyilt titokról" valamit tudni fognak, és a lelkész szégyenben fog maradni.

Guggenberger.

A 258-ik számú kérdésre. Csakis azért kivánok e kérdéshez a magam részéről is hozzászólni, hogy csodálkozásomat fejezzem ki a felett, hogy a lelkész által kiállitott anyakönyvi kivonat hátlapjára a községi elöljáróság egy másik anyakönyvi természetű bizonyitványt ir rá!

Igen helyesen cselekedett az a lelkész, ki ezen bizonyitvány aláirását megtagadta. Én nemcsak megtagadtam volna az aláirást, hanem átirtam volna a törvényszékhez s kértem volna, hogy utasitsa azt a jegyzőt, miszerint a lelkész által kiadott hivatalos kivonatokon se elül, se hátul ne irogasson semmit sem, hanem ha bizonyitványt akar irni, fogjon egy árkus papirost és irjon arra.

Különben a községi jegyzők által kiállitott anyakönyvi bizonylatokra azt mondom: ha a jegyzők is állithatnak ki anyakönyvi bizonyitványt, akkor mi papok is irhatunk marhaleveleket. Ugy-e ez nem járja? No hát akkor maradjon kiki hivatala körében, ne irogasson olyan bizonyitványt, melyhez jussa nincsen. Én csak egyszer utasitottam vissza az olyan bizonyitvány aláirását s azóta békét hagynak. *Guggenberger.*

A 260-ik számú kérdésre. Orbai kérdésére azt válaszolom, hogy ha Hazai János és ágytársnője megesküdni akarnak, ez csak akkor lehetséges, ha hitelesen beigazolják, hogy a nő

első férje csakugyan meghalt. A kérdésben felhozott körülmények folytán a halotti bizonyitvány semmiféle lelkészi hivatal által ugyan nem szerezhető be, de a szolgabirói hivatal majd eljár a dologban. Tessék tehát őket oda utasitani. *Guggenberger.*

A 261-ik számú kérdésre. Én semmiféle törvényt vagy rendeletet nem ismerek, mely engem arra jogositana, hogy Péternek ne adjam ki Pál keresztlevelét azért, mert én Pétert nem ismerem.

Az anyakönyvek nemcsak az Egyház-éi, hanem az országos törvény által közokirati természettel felruházott országos hitelű könyvek is, melyekhez felvilágositásért fordulni akárkinek állampolgári joga,

Hogy hasonlattal éljek: A telekkönyvi hivatal köteles nekem akármiféle általam megjelölt vagyon telekkönyvi kivonatát kiadni és meg is teszi.

Ép igy vagyunk az anyakönyvekkel is és én igen szeretném azon okokat hallani, melyeknél fogva valaki az anyakönyvi kivonat kiadását idegen féllel szemben megtagadhatná.

Guggenberger.

A 262-ik számú kérdésre. Olyanféle „keresztlevél“ nyomtatványt, melyen a „netáni elhalálozás“-nak is rubrikája lenne, én még sohasem láttam. De ha van ilyen, a mint a feltett kérdésből látom, akkor ha az a rovat is kitöltetik, épen úgy szükséges a külön 50 kros bélyeg, mint a családi iveknél, melyek az erősen megrakott értesitőkhöz tartoznak. *Guggenberger.*

A 263-ik számú kérdésre. Adó alá esik-e a pap stoláris jövedelme is? Erre én tapasztalásból válaszolhatok.

Az adóbizottságnak egy kath. pap volt az elnöke s midőn szőnyegre került az én jövedelembevallási ivem, azt az észrevételt tette, hogy én miért nem veszem fel a várható stoláris jövedelmet is? (Persze, hogy ő a magáéba is felveszi.)

Azóta én hűségesen beirom, hogy körülbelül annyi stólám szokott lenni.

A rám kivetett adót csendes resignatióval megfizetem és az én adóm azóta, hogy a stólát is bevallom, leszállott.

Beszéltem azóta másokkal, nem papokkal. Azok azt mondták, hogy nem szükséges bevallani. Már most melyik a helyes? A ki közülünk az adófelügyelőhöz közel lakik, legyen szives, kérdezze meg, és aztán tanitson ki minket. *Guggenberger.*

A 264-ik számú kérdésre. Az anyakönyvi okmányok kiadását megtagadni senkitől sem lehet. Ha hivatal kéri tőlünk, a szükséges formalitások megtartása mellett ki kell állitanunk hivatalból; ha privát ember kéri, annak is ki kell adnunk a szokásos szabályszerű módon. De hogy joga volna bármely lelkésznek is a kiadvány kérelmezőjét cenzurára vonni, vagy plane a kiadvány megtagadása által annak becsületességét, szándéka őszinteségét gyanú alá venni, azt határozottan tagadom. Az ef-

féle eljárás — nézetem szerint — nem egyéb volna, mint vagy hivatalos túlbuzgóság, vagy minden alapot nélkülöző gyermekes kötekedés, mely eljárásunkkal együtt személyünket is könnyen gyűlölet, sőt mi több, nevetség tárgyává aljasithatná. A papi prudenciának igaz, nagy szerepe van a gyakorlati életben, de annak alkalmazását csakis abban az esetben kisérleném meg, ha határozott tudomásom volna róla, hogy a kért kivonatot rosz czélra akarja az illető felhasználni. De hát képzelhető-e ily eset? Nálam 24 éves hivataloskodásom alatt egy sem fordult elő, s nem is hallottam ilyet senkitől.

Egyébiránt, nehogy túlbuzgóságunkkal (a mi rendesen vérmes kezdők sajátsága) fiascót csináljunk, legczélosabb a kiadványt a kérelmezőnek azonnal kiadni, tekintet nélkül arra, hogy mi czélra akarja azt felhasználni. A többi aztán az ő magánügye, melybe indiscrét dolog lenne a lelkésznek beleavatkozni. Igaz, hogy a fegyvert, — melyet bárki is tetszése szerint megvásárolhatna — offensivára, sőt terrorizálására is fel lehet használni. Ámde próbálja csak meg, majd meg fogja látni a rosz szándék érvényesitésének következményét. Végül őszinteséggel kijelentem: nem hiszem, hogy az az illető ifjú lelkésztárs saját tapasztalásából beszélne, vagyis csak egyetlen esetben is megtagadta volna a bizonylat kiadását, ha az akár competens hatóságtól, akár általa nem ismert magánosoktól szabályszerűleg kéretett tőle. Tehát az egész állitás csak oly felhevülésből megkoczkáztatott alkalmi ötlet, melynek tarthatatlanságáról egy kis behatóbb gondolkodás: vagy majd később az a nagy mester, a gyakorlati élet, bizonyosan meg fogja őt gyözni. Omnia cum sale .., Az inquisitori szerep nem nekünk való. *Paradoxon.*

A 265-ik számú kérdésre. Ezen kérdéssel tán legjobb lett volna közvetlen az espereshez fordulni tanácsért. Az ily kérdéseknél nemcsak a törvény rideg paragraphusának vagy a tudomány tanainak, hanem a pastorális prudentiának is van beleszólása. Ez pedig mit tanácsol? az a körülményektől, az emberektől és még sokféle helyi viszonytól függ, melyekhez idegen ember nem szólhat.

Eltekintve egyébiránt minden személyi kérdéstől, a gyülekezet akárkitől annyi tiszteletet megérdemel, hogy annak megtisztelő votumára választ adjon. A ki a gyülekezetnek megtisztelő votumára sem igenlő, sem tagadó választ nem ad, az ezzel mindenesetre azt akarja mondani, hogy a közügyek elintézésében részt venni nem akar. *Guggenberger.*

A 266-ik számú kérdésre. Nem tudom ugyan, hogy —of— kolléga micsoda kerülethez tartozik, de azon kerületnek bizonyosan van irott törvénye is, és abban bizonyosan ben van az is, hogy ki lehet presbyter, ki nem. A választ tehát csakis azon kerület törvénye adhatja meg. *Guggenberger.*

Irodalom.

TARKA VILÁG.

Elbeszélések, képek, rajzok, apróságok az életből.

Irta:

KÁLMAN DEZSŐ.

A „Prot. Pap" tisztelt olvasóihoz!

Midőn ezelőtt négy évvel „Csalánlevelek" czimű szépirodalmi kötetemet kladtam: e kötet az olvasó közönség oly nagymérvű pártolásával találkozott, melyet magam sem reményleltem, mivel e téren csak Tolna vármegyében voltam ismeretes.

Eme siker folytán ismét egy kötetet inditottam útnak „Tarka Világ" czim alatt. E kötet tiz ivre terjed, s tartalma — egy elbeszélés kivételével — humoros. Legalább az akar lenni.

Ezelőtt négy évvel határozottan számitottam a „Prot. Pap" tisztelt olvasói pártfogására. Reményemben nem is csalatkoztam. Tiszt. ev. és ref. paptársaimnak igen nagy része van abban, hogy a „Csalánlevelek"-ből már csak kevés példánynyal rendelkezhetem.

Most ismét: határozottan számitok a „Prot. Pap" t. előfizetőinek és olvasóinak szives támogatására".

Reménylem, hogy a reménység meg nem szégyenit!

A szives megrendeléseket bizalommal várom.

A kötetet, mely sajtó alatt van, deczember hó elején szét fogom küldhetni megrendelőimnek. — Ára 1 frt.

Kölesd, 1886. November hó. **Kálmán Dezső.**

—

Téli Ujság. Addig is, mig egy nagyobb szabású s minden igénynek megfelelő prot. vallásos hetilap jöhetne létre, jónak látta a békésbánáti ev. ref. egyházmegye lelkészi értekezlete a „Téli Ujság" cz. vall. néplapot, a ránk jövő deczember, január s február hónapokban ismét közrebocsátani. Gondoskodva lesz a lap csinos kiállitása s czélszerű szerkesztéséről. Az előfizetés feltételei annyiban módosultak, hogy 10 példányon alul megrendelés el nem fogadtatik. Egyes szám ára: 2 kr. S igy ki a minimális megrendelést (10 péld.) teszi, fizet: 2 frt 60 krt, melyben a póstadij is benne van. A lapot érdeklő közlemények és pénzküldemények, alólirotthoz Makóra küldendők. Minél több megrendelést kérve vagyok teljes tisztelettel

Makón, 1886. november hó. *Csécsi Miklós*, ev. ref. lelkész.

—

„Vén diák" (vagy) „Mike úr" czimű, 6—7 nyomatott ivnyi „furcsa vitézi versezet", tizenkét énekben, jótékony czélra, jelent meg október végén, melyet Szabó Nándor, kisoroszii (Pestmegye, u. p. Duna-Bogdány) reform. lelkész, több lap munkatársa, előnyösen ismert, hazafias vers- és népdalköltő irt és ad ki. A műnek szérény ára: 50. kr. Öt egyszerre megrendelve 2 frt. Előfizethetni s megrendelhetni, vagy megszerezhetni Rózsa Kálmán könyvkereskedésében s a „Nemzeti Hirlap" kiadóhivatalánál (Budapest, Ősz útcza, 30. sz.) és szerzőnél. A m. t. gyüjtőknek 5 példány után egy tiszteletpéldány szolgáltatik.